

BARES PARTAL, Juan de Dios i ONCINA COVES, Faustino (eds.) 2020, *Utopías y ucronías. Una aproximación histórico-conceptual*, Barcelona: Bellaterra. ISBN 9788472909472, 406 pàgines.

Utopías y ucronías és una compilació de diversos autors editada per Juan de Dios Bares i Faustino Oncina que recull quinze col·laboracions entorn del concepte d'utopia al llarg de la Història a propòsit del projecte d'investigació "Historia conceptual y crítica de la modernidad" (FFI2017-82195-P) de la AEI/FEDER, UE i del Congrés internacional *Utopías/Ucronías* celebrat a València el maig de 2019.

La primera col·laboració, "Utopías y ucronías en la teoría de los tiempos históricos de la historia conceptual" de Faustino Oncina, amb un estil excel·lent, comença reconeixent que en el context sociopolític present les utopies han caigut en desgràcia. La tecnocràcia unida a la separació de poders ha contribuït en bona part d'Occident a un benestar econòmic i polític que ha fet perdre ales a la cerca d'aquell futur idealitzat que es pretenia des de la Il·lustració, amb la transformació de les utopies en ucronies. Tanmateix, en aquesta mar aparentment calma de "presentisme" no es deixa de mirar de reüll el perill imminent de naufragi. Sembla que el present no puga posar-se en funció d'un futur que allibere l'ésser humà de la dominació permesa pel panòptic digital i que el marge de maniobra es redueca a la moderació d'una tendència desenfrenada que aboca al desastre climàtic. Hi ha qui ha encunyat el terme *utopia defensiva* per remarcar el perill que corre l'Estat del Benestar en un context d'enfortiment del neoliberalisme. En aquestes circumstàncies es troba a faltar el paper de les utopies encaminat a la crítica de les mancances de l'estat de coses actual en comparació amb les aspiracions clàssicament anhelades.

Segueix "El lugar de la *República* de Platón", de Juan de Dios Bares, on es destaca del clàssic platònic els aspectes relacionats amb la propietat col·lectiva i la igualtat de gènere. El pes que adopta la prohibició de la propietat privada en les classes dels guardians i dels governants, així com el reconeixement del dret de les dones a accedir al poder, decanta, en bona mesura, la *República* cap al gènere utòpic —si d'aquest gènere es pot parlar abans de l'obra de Thomas More—, en el que seria una versió peculiar dirigida a proposar constitucions ideals que servissen de referent a les múltiples colònies que anaven assentant-se al llarg del món conegut. En el llibre de Plató hi ha, però, un matis afegit que

l'apropa encara més a aquest gènere, a saber, un cert distanciament respecte de les possibilitats de dur a la pràctica de forma efectiva el conjunt de propostes final —les dificultats d'implementació, remarca Sòcrates, no afectarien la veritat del que es pretén—. També s'aparella amb la forma d'utopia més avançada en el decurs del gènere l'ambigüitat amb què es tracten els trets del filòsof. Si el criteri del Bé depèn de les habilitats intel·lectuals d'unes generacions que no disposen de mètodes d'avaluació externa, tot podria desembocar en la posada en joc d'idees errònies acompanyades d'un fort convenciment, amb els perills que això comportaria per a la societat.

En “El sabio estoico como ejemplo y utopía” Salvador Mas s'endinsa en les interpretacions de la *Politeia* de Zenó de Cítion a través dels fragments conservats i referències indirectes. El nexa introductoris són els problemes de comprensió que emanen de les pràctiques de l'incest i el canibalisme permeses per als savis que habitarien una Ciutat Ideal en què hi hauria una harmonització plena amb la forma de ser de la naturalesa. Els savis només es trobarien obligats per la llei universal que els faria entendre el món amb una actitud alhora crítica i cosmopolita, allunyada de les distintes vessants per on circulen els derroters de les propostes normatives de la societat en què, per casualitat, havien nascut. D'aquí sorgeix un igualitarisme que obre la porta a l'assumpció de la saviesa amb independència de condicionants de gènere, de classe i de procedència. Amb la transformació de l'adagi socràtic “la virtut està en el coneixement” per la concepció postsocràtica basada en la dita “el coneixement està en la virtut” s'assenta un fonament que aprofitaran les utopies modernes, la configuració d'una ètica immanentista que versa sobre si mateixa, amb independència de consideracions i referents externs. Els ideals utòpics moderns podran adaptar, així, l'escatologia pròpia de la religió cristiana posant el punt de mira en una meta no sobrenatural, gràcies, en bona mesura, a l'autoreferencialitat de l'ètica estoica. Aquesta autoreferencialitat es concreta també en la importància de la intenció o l'actitud, en detriment de l'èxit o el fracàs. El savi estoic resta satisfet amb si mateix en l'esforç per adaptar-se a la llei còsmica i comprendre els seus desigis com a necessaris.

Continua el llibre amb la col·laboració d'Íker Martínez “Entre Roma y Atenas: Elio Aristides y el uso político de la utopía altoimperial” que indaga pel món d'aquelles utopies de l'antiguitat que remetien a un referent passat idealitzat. Aquest serveix de criteri de perfecció de què el present no s'hauria d'allunyar. A tal propòsit se centra en el *Discurs a Roma* i el *Panatenaic* de l'autor esmentat en el títol, on la forma de fer dels atenesos donaria la pauta a seguir per als romans. Entre aquestes pautes hi ha, per exemple, el tracte respectuós que haurien de tenir els pobles conquerits. Roma hauria de ser l'entitat capaç de dur a la pràctica l'expansió de les fites polítiques que Grècia va teoritzar i tan sols va poder implantar de forma limitada en l'espai, primer, i en el temps, després.

Juan Manuel Forte, en “Tomás Moro y el momento utópico”, aprofundeix en l’obra que va posar nom al gènere l’any 1516, en ple Renaixement, tot emprant arrels gregues per confeccionar un neologisme inexistent en l’antiguitat. Apareix en la línia de les utopies que aprofiten els viatges de descobriment i l’afebliment de les estructures feudals per a imaginar no-llocs que servissen als anhels de perfectibilitat humana i d’alliberament de la servitud. Les utopies de la modernitat es diferenciarien d’altres gèneres que s’hi aproximarien, com ara les cucanyes —que pressuposen uns recursos naturals il·limitats—, les arcàdies —que idealitzen l’harmonia amb la natura en combinar una certa abundància de béns naturals amb un nivell considerable de moderació apetitiva—, les repúbliques moralment perfectes —basades en l’adveniment d’una nova natura humana que exerceix un control absolut sobre el ser propi— o les propostes mil·lenaristes —que apel·len a forces sobrenaturals—. Aprofita *Ideologia i utopia* de Mannheim per continuar acotant el terme. Si les ideologies tenen l’objectiu d’adaptar el *statu quo* als interessos propis, les utopies, en canvi, plantegen una crítica radical al sistema establert i, en aquesta mesura, tesen el present cap a un ideal que el supere amb escreix. La *Utopia* de Thomas More tindria, d’una banda, característiques d’aquelles utopies conservadores que tanquen la seua proposta perfectivament; d’altra banda, trets propis d’un humanisme liberal hereu del concepte ecumènic de dignitat característic de la moral cristiana; i, per un darrer costat encara, elements propers al socialisme comunista, en la mesura que pretén fer-se càrrec de la justícia social per mitjà de la distribució equitativa dels béns col·lectivitzats, dels deures laborals i del lleure.

En “Ni conocimiento ni moral, ni teoría ni práctica, solo apariencia” Georgia Cecchinato ressalta que en el tombant del *Sattelzeit* apuntat per Koselleck, que es produeix entre 1750 i 1850 —on es forja el concepte d’ucronia a partir de la utopia—, l’autor de la proposta utòpica adopta un major pes, com a originador d’un món imaginari ja no inspirat en cap experiència coetània, atesa la fi de l’exploració d’Amèrica, el Pacífic i de la major part d’Àfrica. Aquest és l’humus amb què la imaginació pren el paper cabdal d’una raó que troba en la llibertat creativa l’arc amb què han de dirigir-se les fletxes que apunten a la diana utòpica, o ja ucrònica. Schiller i el moviment preromàntic veuran, així, en l’estètica el camí amb què transitar per la senda d’un nou criteri que no estiga hipotecat al passat recent d’una Il·lustració racionalment angoixant. L’art hauria de servir, a més, per a salvar l’ésser humà de la desrealització a què el condemna l’especialització en el treball. A tal efecte, l’elit artística hauria de saber fusionar les disposicions del ciutadà comú amb les noves referències criterials, amb els nous gustos de l’època. L’artista hauria de jugar a espiritualitzar les intuïcions de si i dels altres. En l’art trobaríem una activitat lúdica capaç de conjuminar raó i sensibilitat de forma recreativa sense distanciar-se de l’essència humana.

S'assoleix amb la creativitat artística una *epokhé* que posa en quarantena la realitat i permet endinsar la imaginació per un interior d'aparences que pot afuixar la faixa de la moral establerta i, àdhuc, de la febre científicista. L'art ens permet, en definitiva, oblidar-nos temporalment de nosaltres mateixos. El caire utòpic de la proposta schilleriana no rau només en l'objectiu alliberador, sinó també en les dificultats quasi insalvables per a estendre de forma massiva el component artístic arreu, atesa la condició que la divulgació sistemàtica per mitjà de l'escolarització obligatòria seria incompatible amb la lliure aproximació a la bellesa, que possibilitaria el gaudi.

“Marx i la utopia comunista” d'Óscar Cubo defensa la tesi que la proposta de societat ideal marxiana es pot interpretar, parcialment i pel que fa a la primera fase del comunisme, dins dels paràmetres de l'humanisme liberal. Ressalta el concepte de llibertat defensat en el tercer volum de *El capital*, en què l'activitat laboral se subordina al fi últim de l'alliberament de les necessitats naturals en favor del gaudi de lleure. En la primera fase del comunisme les assemblees decidirien democràticament el temps de treball socialment necessari per al manteniment d'un nivell econòmic adequat. Més enllà d'aquest, s'obriria la porta per a aquell que vulgués, en benefici propi, treballar més d'aquest límit necessari. Podria aparèixer, per tant, una lleugera desigualtat basada en el mèrit de l'esforç personal, sense atendre els condicionants naturals —avantatges i desavantatges físics i intel·lectuals—, amb què partiria cadascú. En aquest context, tot i que de forma limitada, es reconeix un dels pilars de l'humanisme liberal, la propietat de si mateix, treta a la llum per Locke en el *Segon tractat sobre la societat civil*. Aquí el principi contributiu encara no ha estat subsumit totalment pel principi distributiu, com ho serà en la segona fase del comunisme. En aquesta, amb la instauració del lema “de cadascú segons la seua capacitat; i a cadascú segons la seua necessitat”, l'ésser humà del comunisme haurà de renunciar ja a tota aspiració a veure compensat el plus de rendiment. Es tracta d'acabar d'equilibrar les desigualtats incloent-hi els talents naturals i, alhora, que la desmotivació subsegüent no incidesca en el fracàs econòmic social. Per aquesta novetat, la viabilitat de la segona fase del comunisme dependria adés de l'adveniment d'una presa de consciència o sensibilització moral generalitzada que anàs més enllà de la simple assumpció dels criteris assemblearis i esdevingués convenciment interior de la necessitat de sobrecontribució personal al bé comú; adés d'una situació d'abundància de recursos que permetés gaudir de qualsevol aspiració relacionada amb el gaudi de lleure posterior a la recreació en el treball. L'abundància i l'altruisme plens traslladen la segona fase del comunisme al terreny de la utopicitat.

També “El concepto de utopía en el marxismo occidental” de Falko Schmieder atén la investigació entorn de les aportacions de Marx i Engels al

nostre tema, així com de la línia de pensadors que van interpretar les seues teories. És ben coneguda l'adjectivació d'utòpic, que Marx i Engels van fer amb una intencionalitat despectiva, d'aquell tipus de socialisme que basava la lluita d'idees en meres intuïcions i propostes idealistes allunyades del rigor amb què les obres marxianes presentaven l'anàlisi del sistema capitalista i les seues contradiccions. El marxisme occidental ha intentat rehabilitar el concepte d'utopia en reconèixer la força il·lusionant, en el sentit de motivadora, d'aquell socialisme utòpic que posava l'atenció en intuïcions compartides. Per a Ernst Bloch, el marxisme no contradiu les tesis fonamentals del socialisme utòpic, sinó que aplanava el camí per a poder-les realitzar efectivament. De fet, el distanciament respecte de la funció mítica que tenien les propostes saint-simonianes i anarquistes va deixar aquesta parcel·la parcialment indefensa davant del poder captivador de la ideologia nazi en el pla de la lluita per les consciències. Theodor Adorno insisteix, d'altra banda, en la capacitat de la ideologia burgesa per a afeblir les propostes marxistes precisament amb el mecanisme de la inutilització del poder encoratjador del terme utopia. No hi ha, per a la consciència burgesa, més utopia possible que la que ja s'ha realitzat en el seu si. Per fi, Herbert Marcuse aprofitarà el concepte de sobrerexpressió inspirat en Freud per aparellar els anhels transformadors de Marx amb la necessitat psicològica d'aspirar a una vida de plena satisfacció, que supere els condicionants d'una existència alienant en un moment de desenvolupament tècnic en què l'automatització del treball permetria l'alliberament de lleure, com mai no ha estat possible en la Història.

Continua el llibre amb "El imaginario subversivo. El papel de la utopía en el anarquismo" d'Antonio Senta, que destaca el caire d'idea regulativa que caracteritzaria la utopia anarquista, en el sentit que els seus ideals farien la funció de causes finals que mai no es podrien aturar en un present que les pogués perfeccionar completament. En la defensa respecte de l'ús pejoratiu que van fer els socialistes científics del terme utopia, les solucions anarquistes van des dels que remarquen la necessitat consubstancial al gènere humà de concretar imperfectivament l'ideal com un mode d'avançar el gaudi del mateix, com Martin Buber, fins als que subratllen el caire totalitari de les propostes comunistes en comparació amb el tipus llibertari de l'anarquisme, com en el cas de Maria Luisa Berneri, qui fa un repàs de les principals utopies literàries per a classificar-les en un lloc o en l'altre. L'anarquisme, d'acord amb Amedeo Bertolo, té el poder de presentar una alternativa a la ideologia dominant en el més íntim de la consciència, en traure a la llum una disposició permanent a la llibertat que vol orientar-se, a més, cap a l'obtenció de la felicitat de tots; planteja una dinàmica subversiva en el pla de l'imaginari, en tendir permanentment cap a l'alternativa a allò socialment donat fins ara; s'autodetermina cap a una novetat

mai no prou satisfactòria que té per enemiga tota estructura socialment represora, tota iniciativa de domini heterogen.

A la contribució anterior segueix “Revolución pendiente y socialización de la juventud. La utopía política de la Falange Española”, de José Ignacio Cruz, que indaga pel sentit de societat ideal del partit falangista des de la fundació fins als anys de postguerra en la dictadura franquista. No es pot oblidar que la Falange pretenia una revolució nacional que implantàs un ordre social que superàs tota còpia del parlamentarisme de les democràcies liberals en favor d’una organització corporativa de l’Estat basada en el pilar de l’autogestió d’un sindicat vertical. Si bé l’ocupació de llocs de poder en la dècada dels anys 40 per dirigents falangistes va deixar limitades aquelles aspiracions al que s’anomenaria la revolució pendent, no es deixaria de teoritzar sobre el tema. Un dels elements d’aquesta reflexió era la idealització de la joventut com a subjecte revolucionari, en què dipositar les esperances de la continuació de la lluita per a l’assoliment de la seua particular utopia. A l’efecte de mantenir viu el sentit utòpic es van endegar els campaments d’estiu de la Falange, en què els descendents de les famílies de militants i simpatitzants rebien les proclames que pretenien reafirmar-los en la ideologia. La tendència a centrar el discurs i l’acció política en el jovent s’aguditzaria quan, durant la dècada dels anys 50, els dirigents falangistes van trobar les seues aspiracions definitivament obstaculitzades per l’arribada als càrrecs de responsabilitat dels tecnòcrates de l’Opus Dei. I això malgrat la vivència de la utopia per part dels acampats com una ideologia cada vegada més allunyada de tota possibilitat de realització.

En “Lo que podría haber sido. Utopía y diáspora en Max Aub y Alfred Döblin”, Linda Maeding narra el sentit de la utopia des de les experiències dels exiliats jueus durant els conflictes europeus de les dècades dels anys 30 i 40 del segle xx. En aquest context, la utopia representa la nostàlgia d’un passat idealitzat, reforçada per la sensació de frustració contrafàctica pel que podia haver estat i no fou, si les circumstàncies haguessen estat propícies. A diferència de l’exili prototípic que entenia la pèrdua des de la dialèctica entre el punt encara ben viu de la pàtria i el punt de la societat d’acollida, sempre insuficient per al manteniment dels anhels identitaris, Döblin i Aub l’experimenten des dels ressons culturals que havia deixat la diàspora en la tradició jueva. D’aquí que el retorn, perdut de vista en la imaginació de la major part de la comunitat jueva —atès el seguiment minoritari dels postulats sionistes fins al tombant cap a la dècada dels anys 50—, siga també per a ells un impossible utòpic. Tots dos se senten dins de la nació jueva de forma imperfectiva. Döblin troba en el poble jueu una comunitat que no es pot constituir del tot com a nació perquè no pot disposar de la terra amb què fusionar-se. Max Aub viu la seua contribució a la literatura espanyola des d’una distància insalvable que no li permet entrar al fons de l’espe-

rit de la nació. En el cas de Max Aub, a diferència de Döblin, l'assumpció de la seua procedència sembla haver reconduït la nostàlgia de la terra cap al moment previ a l'expulsió decretada pels Reis Catòlics. Hauria donat, així, el salt cap a la identificació amb la nació d'acollida recuperant-ne el dret a formar part de la seua essència. Més encara si atenem que entenia la grandesa del poble jueu des de la capacitat d'haver-se mantingut culturalment cohesionat malgrat la dispersió — pensava que l'Estat d'Israel el convertiria en un poble més sense cap característica destacable—. De fet, la identificació el condueix a reclamar en la ficció literària una “Irreal Academia de la Lengua” en què els literats espanyols de la ideologia derrotada en la Guerra Civil compartirien seient amb els de la vencedora.

La dotzena contribució, de Felipe Schwember, té per títol “Las asunciones utópicas como profilaxis de la distopía: posibilidades y límites de las utopías del derecho privado”. En aquesta s'explora, per mitjà d'autors liberals, com ara Isaiah Berlin, Karl Popper i Friedrich Hayek, els límits i, àdhuc, perills de les concepcions utòpiques. Un d'aquests és l'amenaça de la dissolució de la moral en els mecanismes que se subordinen a l'obtenció d'un fi moralment superior. Les postures, tanmateix, van des de la utopofòbia de Popper, passant pel reconeixement del poder inspirador de les utopies en el cas de Berlin, fins a la nostàlgia d'una utopia liberal en Hayek. Precisament, Robert Nozick va omplir de contingut minarquista aquest buit en publicar *Anarquia, Estat i utopia* en 1974. El liberalisme llibertari que configura confia en l'Estat mínim l'obertura del marge de maniobra necessari per a assajar qualsevol tipus de societat utòpica, amb l'única condició de la supervivència efectiva de cada proposta organitzativa, en un context de convivència pacífica entre les distintes opcions i amb l'exclusió de qualsevol intent d'apropiar-se del poc d'Estat que hi reste —o d'engrandir-lo, en favor propi—. Un dels postulats en què s'assenten els suggeriments de Nozick és l'absència de propietat inicial dels béns, que en les teories socialistes sol adoptar la versió contrària, en adjudicar-la al col·lectiu. Un altre fonament és la propietat de si mateix, presa del *Segon tractat sobre el govern civil*, de Locke, i la voluntarietat que se'n derivaria per a consolidar qualsevol contracte laboral, fins i tot el que comportàs una explotació econòmica manifesta. Aquesta restaria diluïda ara en l'assumpció, íntimament consentida, de la relació. L'Estat, llavors, s'hauria de limitar a compensar les injustícies sorgides de les apropiacions indegudes i de la imposició de la voluntat. Però si l'absència de coacció justifica una competència econòmica bàsicament regulada per la tendència al monopoli, els efectes sobre la població que no serveix a aquest impuls poden ser devastadors. L'Estat no tindria, en aquestes circumstàncies, cap obligació de reparar-ne l'exclusió del sistema. D'aquí, també, el caire finalment utòpic del minarquisme liberal, que s'aguditza en l'anarcocapitalisme en esborrar de les funcions de l'Estat

no només la impartició de la justícia distributiva, com ja ocorria en el cas comentat, sinó també de la justícia commutativa. El perill de neofeudalisme, llavors, surt al pas acompanyat de la dissolució de la idea de ciutadania si no hi ha cap política a fer, cap *res publica* en un imaginari col·lectiu que obligue a atendre una responsabilitat compartida.

L'antepenúltima col·laboració, "Derecho y utopía: perspectivas iusfilosóficas en las utopías literarias", de Lucas E. Misseri, distingeix quatre formes de la utopia literària: l'eutòpica, l'eucrònica, l'eupsíquica i l'evantròpica. La forma eutòpica estaria representada per l'obra de Thomas More en el context dels viatges del descobriment, en el que esdevindria una primera canalització de la denúncia de l'opressió estructural del sistema social establert. La forma eucrònica sorgiria a partir de la Il·lustració, en traslladar cap a un futur més o menys inassolible les aspiracions de realització col·lectiva, com una forma laica de concretar l'escatologia cristiana per mitjà de la idea de progrés. L'eupsíquica resultaria de la materialització dels anhels de realització individual, que no deixarien de ser també producte d'una secularització, en aquest cas de la idea d'ànima. I l'evantròpica adapta les herències anteriors en dotar l'ésser humà de la potència creadora d'una nova realitat que supera els condicionants naturals, en el que significa, semblantment, la transformació d'un actant religiós. Les utopies de la forma eutòpica presenten un mode simplificat de dret de base iusnaturalista, en què la societat té un grau tan harmònic de convivència que a penes hi calen unes poques normes emanades d'un únic legislador, fins al punt que, en algun cas, es prescindeix dels advocats. Les manifestacions del dret de les utopies de la forma eucrònica és més variada, tot i que mostren una tendència a l'abús que l'administració fa de la tecnologia per a mantenir la seguretat en detriment de la llibertat. En les de la forma eupsíquica, la utopicitat es limita a una comunitat reduïda que, per a maximitzar-ne l'efectivitat, renuncia a la pretensió ecumènica. En aquesta forma, hi ha un major distanciament respecte de la necessitat sancionadora del dret, en favor del condicionament educatiu per mitjà del reforç positiu. Finalment, l'absència de referents que permet l'especulació sobre el futur que depara a la Humanitat el desplegament de les tecnologies emergents per mitjà de la nanotecnologia, la bioenginyeria, la computació quàntica i les ciències cognitives, fa que les utopies de la forma evantròpica sotmeten el tractament del dret a la reflexió prèvia sobre el que significa ser humà.

Cornelius Borck, en "Utopía y ucronía en relación con la medicina y la salud", tracta l'assumpte de l'anhel d'immortalitat en la Història de la medicina. El *Sattelzeit* que Koselleck identifica en l'origen de les ucronies també és vàlid per a aquesta versió d'ucronia consistent en l'eliminació del deteriorament de la salut pel pas del temps. Aquesta visió no va poder eixir a la llum fins que els contextos

de justificació i descobriment van deixar de limitar la mirada a la cura d'ossos fracturats, a l'extirpació de pústules, quists, gangrenes, queixals, cataractes, a l'anàlisi dels desequilibris en funció d'elements estacionals i a la dieta preventiva, per a passar a entendre l'etiologia de forma clínicament moderna als albors del segle XIX. Si bé el mite de la font de l'eterna joventut va començar a fer-se camí amb el contacte amb Orient propiciat per les Creuades, la possibilitat d'aturar radicalment l'envelliment només s'ha instal·lat en les investigacions científiques de forma sòlida a partir del segle XXI. Tanmateix, no ha deixat de continuar funcionant, des de la modernització de la medicina, una nova forma de diagnòstic estacional per a la psicopatologia en la síndrome que avui anomenariem *burnout*, relacionada amb les exigències del sistema econòmic capitalista i que va tenir en el concepte *american nervousness* de 1881 el seu precedent. Les noves malalties d'època no es limiten, però, als efectes de l'estrès, sinó als de l'abundància, com en el cas dels trastorns cardiovasculars i alimentaris.

Finalment, la contribució de Pedro García-Durán, "Imágenes del final del camino. Utopía e historia en el pensamiento de Hans Blumenberg", explica, seguint les aportacions d'aquest autor, que el terme utopia només va acceptar al seu si la possibilitat de dur-se a la pràctica amb el tombant del *Sattelzeit*, més concretament amb la configuració que hi donaran els primers socialistes utòpics. En la segona meitat del segle XIX, amb la posada en qüestió de la idea de progrés i mantenint la força de la possible efectivitat de la predicció, comencen a aparèixer les utopies negatives, en el que representa la incursió de la crítica dins encara del paradigma idealista inserit en la Filosofia de la Història de base il·lustrada. Blumenberg investiga el terreny de la fenomenologia de la Història des de l'assumpció de l'historicisme, atès que ja el mateix Husserl va subratllar la influència dels modes de pensament de l'època en l'intent d'anar a les coses mateixes. D'aquí que la Història de les idees tinga el difícil propòsit d'identificar els modes de comprensió històrics amb el màxim distanciament possible respecte dels prejudicis del temps des del qual es realitza l'exploració. La tasca d'indagar els mons de vida d'altres èpoques es pot efectuar amb una major consistència si es posa l'atenció en els mites, metàfores i anècdotes característiques del temps. També el sentir utòpic respon al fenomen de la mitificació, en aquest cas relacionat amb la nostàlgia pel paradís perdut, motor, en definitiva de l'idealisme inherent a la Filosofia de la Història d'arrel il·lustrada. El paradís que es delera és el de l'alliberament de la preocupació pel domini de la natura en favor de l'obertura de lleure; és a dir, es desitja una vida de lleure constant. Tanmateix, la instauració progressiva, tot i que sempre parcial, del temps d'oci en l'època contemporània ha anat despertant el malestar vital d'un avorriment que no sembla admetre el distanciament de la tendència natural a la cura per la vida. Aquest avorriment vital podria haver estat, fins i tot, darrere d'esdeveniments històrics de gran volada.

En resum, el volum aconsegueix agrupar unes aportacions de gran qualitat que, de forma complementària, aborden la manera en què s'ha entès la utopia al llarg de la Història a partir d'uns treballs exhaustius emmarcats en els esforços d'una recerca col·lectiva molt ben dirigida per Faustino Oncina Coves, a qui correspon el mèrit d'haver promogut aquestes investigacions.

GUILLEM LLOP I FORCADA
IES Francesc Ribalta, Castelló de la Plana